

ROMANYA

YABANCI İŞÇİ KILAVUZU

İŞbu Kılavuz, çalışmak amacıyla Avrupa Birliği üyesi olmayan ölkelerinden gelen ve Romanya'da bulunan veya Romanya'ya yerleşmek isteyen, yabancı işçilere hitap eder.

İŞbu Kılavuzun içeriğinde, Romanya'ya giriş yapmak, oturmak ve ikametgah edinmeye yönelik temel bilgiler bulunmaktadır.

ROMANYA'DA YABANCI İŞÇİ KILAVUZU.....	1
I. BÖLÜM. ROMANYA'YA GİRİŞ VE İKAMET	3
1. Romanya hudutları dahilinde çalışmak amacıyla giriş yapması ve ikamet etmesi için yabancı vatandaşın yerine getirmesi gereken genel şartlar hangileridir ?	3
2. Devlet hudutlarını geçmek için Romen devleti tarafından kabul edilen belgeler hangileridir ?.....	3
3. Yabancı vatandaşların Romen devleti hudutlarından girişi reddedilen durumlar hangileridir?.....	4
4. Vizeler	4
II. BÖLÜM. YASAL ÇALIŞMA YETKİSİ.....	5
1. Yabancılar verilecek yasal çalışma yetki tipleri hangileridir ?	5
2. Yasal çalışma yetkisi verilmesi için gerekli belgeler neler?.....	5
III. BÖLÜM. ÇALIŞMA ŞARTLARI	7
1. Bireysel bir İş Sözleşmesi nasıl akit edilir?	7
2. İşçinin hak ve yükümlülükleri nelerdir ?.....	7
3. İşverenin hak ve yükümlülükleri hangileridir?.....	8
4. Bireysel iş sözleşmesinden kaynaklanan hak ve yükümlülüklerle ilgili anlaşmazlıklar nasıl çözülür?.....	8
5. Çalışma süresi nasıl düzenlenir ?	9
6. Dinlenme ve yıllık tatil hakları nasıl düzenlenir ?	9
7. İşe alınan işçinin faydalanacağı maaş hakları hangileridir ?.....	9
IV. BÖLÜM. MAAŞ VERGİLERİNİN MİKTARI VE SOSYAL KATKILARIN TUTARI.10	10
V. BÖLÜM. DİPLOMALARIN VE KALİFİKASYONUN TANINMASI	11
VI. BÖLÜM. EMEKLİLİK MAAŞI VE KISA VADELİ BAŞKA HİZMETLER	12
1. Romanya'da yabancı vatandaşlar hangi şartlarda emeklilikten faydalanabilirler ?.....	12
2. Yabancı vatandaşların faydalanabilecekleri emeklilik tipleri hangileridir ?	12
3. Hangi şartlarda, yaşlılık limiti için emeklilikten faydalanabilirler ?	12
4. Hangi şartlarda erken emeklilik ve ya kısmi erken emeklilikten faydalanabilirler?.....	12
5. Hangi şartlarda, sakatlık emekliliğinden faydalanabilirler ?	13
6. Hangi şartlarda miras olarak kalan emeklilik maaşından faydalanabilirler ?	13
7. Yabancı vatandaşlar daha başka hangi hizmetlerden yararlanabilirler ?	14
8. Hangi şartlarda vefat yardımından yararlanabilirler ve bunun değeri nedir ?	14
9. Hangi şartlarda tedavi biletlerinden yararlanabilirler ?	15
VII. BÖLÜM. SAĞLIK SİGORTASI	15
VIII. BÖLÜM. İŞSİZLİK	17
1. Yabancı vatandaşlar, işsizlik için sigorta sistemine, sigortalanabilirler mi?	17
2. İşsizlik hizmetlerinden yararlanabilmesi için vatansız olan veya yabancı vatandaşlar hangi şartları yerine getirmeleri gerekiyor?	17
3. Sigortalıların ne kadar işsizlik sigorta katkısı ödemeleri gerekiyor ?	17
4. Hangi şartlarda işsizlik hizmetleri verilir ?	17
5. İşsizlik hizmetlerin miktarı nedir ?	17
IX. BÖLÜM. İLGİLİ TAM MEVZUAT	19
X. BÖLÜM. FAYDALI KURUMLAR, ADRESLER VE LINKLER	20

I. BÖLÜM. ROMANYA'YA GİRİŞ YAPMAK VE İKAMET ETMEK

1. Romanya hudutları dahilinde çalışmak amacıyla giriş yapması ve ikamet etmesi için yabancı vatandaşın yerine getirmesi gereken genel şartlar hangileridir ?

Romanya'ya girmek için yabancı vatandaşlar aşağıda belirtilen belgelerin sahibi olmaları gerekir:

- devlet hududunu geçmek için Romen devleti tarafından kabul edilen geçerli bir belge;
- geçerli Romen vizesi veya geçerli ikametgah tezkeresi;
- ikamet etme süresi içerisinde amacını ve ikamet etme şartlarını teyit eden belgelerin sahibi olması: yani gerek oturma süresince bakımı için gerekse asıl ülkesine dönebilmesi için yeterli imkanların bulunması, veya girişinin kabul edilmesinden emin olunan başka bir ülkeye transit belgesi;
- geldiği devlete girişi için izin verilmesinin garantisi veya transit halindeki yabancıların, Romanya hudutlarını terk etme garantisi;
- istenilmeyen olarak beyan edilen veya Romanya'ya girişi yasaklanma kararı alınan yabancılar sınıfında olmaması;
- daha önce vize alımında beyan ettiği amacını, sebepsiz olarak, çiğnememiş olması ve duruma göre, Romanya'ya giriş yaparken, sahte belgelerle Romanya hudutlarından girmeyi denememiş olması;
- girişini reddetmek amacıyla Schengen Bilgi Sisteminde adına ihbar girişi olmaması;
- savunma, milli güvenlik, asayiş, sağlık veya umumi ahlak için tehlikeli olmaması.

2. Devlet hudutlarını geçmek için Romen devleti tarafından kabul edilen belgeler hangileridir ?

Devlet hudutlarından giriş yapmak için Romen Devleti tarafından kabul edilen belgeler şunlardır:

- pasaport, seyahat unvanları, gemici karnesi veya benzeri belgeler.
- kimlik belgesi veya benzeri belgeler;
- iltica edenlerin seyahat belgeleri;
- vatansız insanların seyahat belgeleri.

Kanunen öngörülen özel şartlarda, Romen vatandaşların aile fertlerine ve Avrupa Birliği devletlerinde daimi oturma hakkı olan yabancı vatandaşlara, Romanya hudutlarından girmelerine izin verilir.

3. Yabancı vatandaşların Romen devleti hudutlarından girmeleri reddedilen durumlar hangileridir?

Romen devleti hududundan yabancı vatandaşların girişi reddedilir, eğer:

- 2) noktada belirtilen şartları yerine getirmese;
- Romanya devletinin taraf olduğu uluslararası teşkilatlar tarafından ve de terörizmle mücadele özel kurumlar tarafından yabancı hakkına terörist eylemleri herhangi bir şekilde finanse eden, hazırlayan ve destekleyen kişi ihbarı verilmişse;
- organize suç işleyen gruplara taraf olduğu veya herhangi bir şekilde bu grupların faaliyetlerine destek veriyor bilgisi ve ihbarı varsa;

- Romanya devletinin taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda öngörülenlere göre, insanlığa karşı cinayet veya bir takım savaş cinayetleri veya insanlığa ve barışa karşı suç işleyen taraf olarak katılmış olduklarına dair ciddi sebepler varsa;
- Romen devletine veya bir Romen vatandaşına karşı, yurtdışında veya Romanya'da başka ikamet etme süresi içerisinde suç işlemişse;
- Romanya'ya başka yabancıları yasa dışı yollarla sokmak ve sokma teşebbüsünde bulunmuşlarsa;
- Sağlık Bakanlığı Emri'yle tespit edilen, umumi sağlığı ciddi tehlikeye sokacak hastalıkları taşıyorsa;

4. Vizeler

Vize, hamiline, Romanya hudutlarından girme hakkını verir.

Anlaşmalarla tespit edilen şartlar ve oturma süreleri için, bu yönde, Romanya ile anlaşma akdetmiş devletlerin vatandaşları, vize mecburiyeti dışındadırlar.

Ek bilgiler edinmek için aşağıda belirtilen Link'e giriniz:

www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=5807&idlnk=4&cat=5v

1. Vize tipleri hangileridir ?

Amaçlarına göre, verilen vizeler şunlardır:

- a) transit vizesi;
- b) kısa süreli oturma vizesi;
- c) uzun süreli oturma vizesi;
- d) diplomatik vize ve hizmet vizesi.

2. Hangi şartlarda Romen vizesi verilir ?

Romen vizesi sadece aşağıdaki şartlarda verilir:

- a) Romanya'ya girişle ilgili şartların yerine getirilmesi;
- b) Romanya hudutlarından giriş yapma izni verilmemesi sebeplerinin olmaması;
- c) Yabancı, vizenin verilmesi için talep ettiği amacıyla bağdaşmayan, yurtdışında işlediği suçlar için kesin hüküm giymemiş olması;
- d) talep edilen amaca göre, kanunen öngörülen genel şartlar ve de vizenin verilmesi için özel şartların yerine getirilmesi.

3. Romen vizesini vermeye yetkili olan makamlar hangileridir ?

Romen vizesi aşağıda belirtilen yetkili makamlar tarafından verilir:

- a) Romanya Başkonsoloslukları ve diplomatik misyonlar;
- b) Uzun süre vize durumunda, sadece, Romanya Göçmen Ofisi'nin iznini aldıktan sonra, Ulusal Vize Merkezi'nin onayıyla, Romanya diplomatik misyonları ve Başkonsolosluk Ofisleri;
- c) Romen vatandaşlarının aile fertleri olan yabancılar için uzun süre oturma vizesi talebi durumunda, konsolosluk ücreti ödenmeksizin, ilgili vize Romanya diplomatik misyonları ve Başkonsolosluk Ofisleri.

4. Yasa dışı göçün sonuçları nelerdir?

Romanya devleti hudutları dahilinde çalışmak amacıyla giriş yapmak ve ikamet etmekle ilgili yasal düzenlemelerin çiğnenmesi, yasal hükümler gereğince, suçun ağırlığına göre, 100 (RON) Lei ile 1200 (RON) Lei para cezası ile cezalandırılır.

II. BÖLÜM. YASAL ÇALIŞMA YETKİSİ

Yabancıların Romanya'da bir faaliyet sürdürmek için bir yasal çalışma yetki belgesi almaları gerekir. Yasal çalışma yetki belgesi, işverenin talebi üzerine, Romanya Göçmen Ofisi (ORI) tarafından verilir. Bu yasal çalışma yetki belgesi, işe alınmak için uzun süre vizesini edinmek ve duruma göre, çalışmak amacıyla İkamet Tezkeresi için gerekir.

1. Yabancılara verilecek yasal çalışma yetki belge tipleri hangileridir ?

Yabancılara verilebilen yasal çalışma yetki belgesi tipleri şunlardır:

- a) daimi işçiler için yasal çalışma yetki belgesi;
- b) geçici olarak atanmış işçiler için yasal çalışma yetki belgesi;
- c) sezonluk işçiler için yasal çalışma yetki belgesi;
- d) stajyer işçiler için yasal çalışma yetki belgesi;
- e) sporcular için yasal iş yetki belgesi;
- f) nominal iş yetki belgesi;
- g) sınır dışından işçiler için yasal çalışma yetki belgesi.

2. Yasal çalışma yetki belgesi verilmesi için yabancı vatandaşlara gereken belgeler hangileridir ?

Yasal çalışma yetki belgesini edinmek için, yabancı vatandaşa, aşağıda belirtilen belgeler gerekir:

- a) adli sicil (sabıka kaydı) olmadığını, işe alınması için sağlık açısından sorunu olmadığını ve Romen dilinin minimum bilgi sahibi olduğunu belirten beyanatını içeren Curriculum Vitae (CV- Özgeçmiş);
- b) yasal çalışma yetki belgesini talep ettiği görev veya meslek için Romence tercüme edilmiş ve noter tasdikli olarak getirilmiş eğitim belgesinin sureti; ilgili eğitim sisteminde, yurtdışında verilen bilimsel unvanlar, diplomalar ve sertifikalar ile birlikte, ilgili alanda mevzuatta öngörülen koşullarda, Eğitim ve Araştırma Bakanlığı tarafından verilen tanınma teyit belgeleri ile birlikte sunulacaktır.
- c) eğitim sisteminin dışında edinilen profesyonel hazırlığını teyit eden belgelerin sureti, veya duruma göre, kanuni şartlarda edinilen profesyonel tecrübesini teyit eden belgelerin resmi üst tasdikli (apostil) tercümesi;
- d) yabancının geçerli, hudut geçme belgesinin sureti;
- e) yasal çalışma belgesinin verilmesi için yabancının dilekçesi;
- f) yabancının, işe alınmak için uygulanan uzun süreli vizesi olan huduttan giriş yapma geçerli belgesi;
- g) yabancının ikamet ettiği yerde veya asıl ülkesinde (adli sicil) sabıka kaydı olmadığını teyit eden resmi belge;
- h) yasal öngörüler gereğince, yetkili sağlık kurumları tarafından verilen ve yabancının işe alınması için yeterince sağlıklı olduğunu teyit eden sağlık raporu;
- i) ¼ tip 2 adet resim;
- j) sağlık sertifikası ve güncelleştirilmiş mali teyit belgesi (izin –aviz- almak için verilen dilekçenin kayıt tarihi ile çalışma izninin verilmesi için verilen dilekçenin kayıt tarihi arasında 60 günden fazla süre olması durumunda).

Daimi işçiler için yasal çalışma yetki belgesi talep edilmesi için gereken Dosya, başka belgelerle birlikte, işveren tarafından Romanya Göçmen Ofisi'ne verilir.
Romanya Göçmen Ofisi'nin adresi: Str. Eforiei, nr. 35, Giriş Kat, sector 5 (Bükreş için)

III. BÖLÜM. ÇALIŞMA ŞARTLARI

Kanuna göre, verilen yasal çalışma yetki belgesine dayanarak, yabancı vatandaşlar ve vatansız kişiler, bireysel iş sözleşmesiyle işe alınabilirler.

1. Bireysel bir İş Sözleşmesi nasıl akit edilir?

Bireysel bir iş sözleşmesinin akit edilmesi, kanunen yazılı olarak yapılır.

İş sözleşmesinde belirtilen koşullar, doğrudan işveren ile işe alınan arasında yapılan pazarlık sonucunda tespit edilen koşullardır.

Bireysel iş sözleşmesinin akdedilmesinden veya değişikliğinden önce, İş Kanunu hükümleri gereğince, işveren, sözleşmeye koymak istediği yada değişiklik yapmak istediği genel hükümlere ilişkin olarak değişiklik niyetleri ile ilgili işe alınana bilgi verme yükümlülüğü vardır.

Bireysel İş Sözleşmesi, her bir tarafa birer adet verilmek ve bir adedi de Bölgesel Çalışma Müfettişliği'ne verilmek üzere, toplam üç adet olarak akit edilir.

2. İşçinin hak ve yükümlülükleri hangileridir?

1. İşçinin hakları hangileridir ?

Kanuna göre, işçiler, kanunen tanınan haklarından vazgeçemezler.

Memurlara kanunen tanınan haklardan vazgeçmeyi hedefleyen herhangi bir anlaşma veya bu hakları sınırlandırma işlemi, geçersiz sayılır.

Romanya'da, işçinin, temel olarak, aşağıda belirtilen hakları vardır:

- verdiği iş için maaşlandırılma hakkı;
- günlük ve haftalık dinlenme hakkı;
- dinlenmek için yıllık tatil hakkı;
- eşit şans ve muamele hakkı;
- işte saygınlık hakkı;
- işte güvenlik ve sağlık hakkı;
- profesyonel gelişim hakkı;
- bilgi edinme ve danışma hakkı;
- çalışma ortamının ve çalışma şartlarının iyileştirilmesine ve tespit edilmesine katılma hakkı;
- işten atılması halinde korunma hakkı;
- toplu ve bireysel pazarlık yapma hakkı;
- kolektif faaliyetlere katılma hakkı;
- bir sendika kurmak veya bir sendikaya katılmak hakkı;

2. İşçinin yükümlülükleri:

Kanuna göre, temel olarak, Romanya'da işçinin yükümlülükleri şunlardır:

- iş normunu gerçekleştirmek veya duruma göre, iş yeri listesinde payına düşen görevlerini yerine getirmek;
- iş disiplinine riayet etmek;
- iç yönetmelik, uygulanabilen toplu iş sözleşmesinde, ve de bireysel iş sözleşmesinin içeriğinde öngörülen yükümlülüklerle riayet etmek;
- hizmet ve görevlerinin yerine getirilmesinde işverene karşı sadakat;
- birim dahilinde iş sağlığına ve güvenlik tedbirlerine riayet etmek;
- iş gizliliğine riayet etmek.

3. İşverenin hak ve yükümlülükleri hangileridir ?

1. İşverenin hakları

İşverenin, esas olarak, aşağıda belirtilen hakları vardır:

- ünitenin işletilmesi ve organizasyonunu tespit etmesi;
- kanun şartlarında ve/ veya milli ve faaliyet alanı veya ünite grupları seviyesinde akit edilen ve uygulanabilen toplu iş sözleşmesi şartlarında, her bir işçi için uygun görevlerin tespit edilmesi;
- yasallılık rezervleri altında, işçi için mecburi karakterli emir vermesi;
- iş görevlerini gerçekleştirme şekli üzerinde denetim yapması;
- Kanun, tatbik edilebilen toplu iş sözleşmesi ve iç yönetmelik gereğince, disiplin dışı davranışların işlendiğini saptaması ve uygun cezaların tatbik etmesi.

2. İşverenin yükümlülükleri

İşverenin, esasen aşağıdaki yükümlülükleri vardır:

- iş şartları ve çalışma ilişkileri ile ilgili işçilere bilgi vermesi;
- iş normları ve uygun çalışma şartlarının düzenlenmesinde dikkate alınması gereken organizasyon ve teknik şartların sürekli sağlanması;
- Kanundan, uygulanabilen toplu iş sözleşmeleri ve bireysel iş sözleşmesinden doğan tüm haklarını memurlarına vermesi;
- açıklanmasıyla birimin faaliyetine zarar verecek hassas veya gizli bilgilerin dışında birimin ekonomik ve mali durumunu periyodik olarak işçilere iletmesi;
- İletilerin periyodik olması durumu, uygulanabilen toplu sözleşmeyle pazarlık neticesinde tespit edilir;
- işçilerin menfaatlerine ve haklarına zarar verecek hassas hükümler ile ilgili olarak sendika ve işçilerin temsilcilerine danışması;
- kanun koşullarında, yükümlü olduğu tüm katkıları ve vergileri ödemesi ve çalışanların yükümlü olduğu katkıları ve vergileri ödemesi;
- çalışanların genel defterini tutması kanunen öngörülen kayıtların işlenmesi;
- talep üzerine, talep edenin çalışan olduğu sıfatını teyit eden tüm doküman ve belgelerini vermesi;
- çalışanların kişisel özellikli bilgilerinin gizliliğini sağlaması;

Sırayla, işe alınan her bir işçi için, **işverenin yükümlü olduğu mali yükümlülükleri:**

- Sosyal sigorta bütçesine katkısı,
- işsizlik için sigorta fonuna katkısı,
- sağlık sosyal sigorta fonuna katkısı,
- bölgesel iş müfettişliklerinin komisyonu,
- meslek hastalıkları ve iş kazaları fonuna katkısı.

Aynı zamanda, işverenlerin, işçilerin borçlarını ve maaşlarından kaynaklanan aylık vergisini kesmek ve yatırmak yükümlülüğü vardır.

İşe alınan ile işverenlerin borçları olan katkıların ve vergilerin miktarı, her yıl, devlet bütçe kanunu ve sosyal sigorta bütçesi kanunu ile tespit edilir.

4. Bireysel iş sözleşmesinden kaynaklanan hak ve yükümlülüklerle ilgili anlaşmazlıklar nasıl çözülür ?

Bireysel iş sözleşmesinin akdi, icrası, değişikliği, askıya alınma ve sona ermesi, toplu iş sözleşmesinin icrası, bireysel iş sözleşmesiyle tespit edilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya uygunsuz yerine getirilmesinden taraflarca verilen zararların karşılanması için bir takım tazminatların ödenmesi, toplu iş ve bireysel sözleşmelerinin veya bir takım maddelerinin geçersizliğinin tespiti veya toplu iş sözleşmelerinin uygulanmasının sona ermesinin tespiti ile ilgili anlaşmazlıklar, hak anlaşmazlıkları sayılır ve yetkili mahkemeler tarafından çözümlenir.

5. Çalışma süresi nasıl düzenlenir ?

Tam norm ile işe alınan işçiler için, çalışma zamanının normal süresi günde 8 saat olup haftada ise 40 saattir. Yasal maksimum çalışma süresi, ek saatler dahil (bazı istisnalarla) haftada, 48 saati geçemez.

Haftalık normal çalışma süresinin dışında yapılan iş, ek iş olarak sayılır.

Fors majör (mücbir sebepler) halinde, bir kazanın neticelerini uzaklaştırmak veya bazı kazaların meydana gelmesini önlemek için acil işlemler dışında, ek iş, ilgili işçinin rızası olmadan yapılamaz.

22,00-6,00 saatler arasında yapılan iş, gece işi sayılır. Gece işçileri, ya kısa iş programından, yada maaşa ilave edilen bir hak edişten yararlanırlar.

6. Dinlenme ve yıllık tatil hakları nasıl düzenlenir ?

İşçilerin, peş peşe 12 saatten daha az olmaksızın, iki iş günü arasında her gün yemek molası ve dinlenme hakları, kural olarak peş peşe cumartesi ve pazar olarak haftalık dinlenme, minimum 21 günlük yıllık dinlenme tatili, şahsi sorunlarını çözmek için ücretsiz tatil, profesyonel gelişme tatili ve de iç yönetmelikle veya uygulanabilen toplu iş sözleşmesiyle tespit edilen başka tatiller almaya hakları vardır.

7. İşe alınan işçinin faydalanacağı maaş hakları hangileridir ?

Bireysel iş sözleşmesine istinaden verilen iş için, her bir işçinin parasal olarak ifade edilen bir maaş almaya hakkı vardır. Maaşının tespit edilmesi ve verilmesinde, cinsiyet, cinsi eğilim, genetik özellikler, yaş, milli aidiyet, ırk, renk, azınlık, din, siyasi tercih, sosyal menşei, elverişsiz durum, ailevi durum ve sorumluluk, sendika faaliyetlerine aidiyeti kriterlerinden dolayı herhangi bir ayrımcılık yapılması yasaktır.

Her yıl, milli seviyede tek toplu iş sözleşmesiyle, asgari aylık ücreti tespit edilir.

2008 yılı için asgari aylık ücret ise 500 RON'dur.

IV. BÖLÜM. MAAŞ VERGİLERİNİN MİKTARI VE SOSYAL KATKILARIN TUTARI

Romanya'da her bir çalışan ve işveren, maaşına uygulanan vergiyle, sosyal sigorta bütçesine, sağlık fonuna, işsizlik fonuna ve devlet bütçesine katkıda bulunur.

2008 yılı için, sosyal sigortaya katkı kotaları, aşağıdaki gibi saptanmıştır:

- 1) 1 ocak -30 kasım 2008 döneminde:
 - a) normal iş şartları için %29;
 - b) ayrıcalıklı iş şartları için %34;
 - c) özel iş şartları için % 39.
- 2) 1 aralık 2008 tarihinden itibaren:
 - a) normal iş şartları için %27,5;
 - b) ayrıcalıklı iş şartları için % 32,5;
 - c) özel iş şartları için % 37,5.

Başka sosyal katkı kotaları:

- 1) iş şartları fark etmeksizin, sosyal sigortaya bireysel katkı kotası % 9,5'tir.
- 2) işsizlik için sigortaların bütçesine verilecek bireysel katkı kotası %0,5'tir.

Aylık ücretin vergisi %16'dır.

Her yıl, sosyal katkıların kotaları ve başka vergilerin miktarı, Devlet Sosyal Sigortalar Bütçe Kanunu ve Devlet Bütçe Kanunu ile tespit edilir.

V. BÖLÜM. DİPLOMALARIN VE KALİFİKASYONUN TANINMASI

Eğitim sistemi çerçevesinde, üçüncü devletlerin vatandaşları tarafından edinilen diplomaların tanınması ile ilgili olarak, bu yönde, aşağıda belirtilen belgeleri içeren bir dosya, işveren firma tarafından sunulur:

1. Eğitim belgesinin tanınması istenen tip dilekçe, Eğitim ve Araştırma Bakanlığı'na sunulur (firmanın adresi ve telefonu bildirilir);
2. Kayıt Numarası;
3. Eğer Romence ise, eğitim belgesinin tasdikli fotokopisi veya aksi taktirde, tasdikli tercümesi;
4. Yabancı vatandaş Pasaportunun fotokopi sureti (tanıma verilerini içeren sayfa ve/ sayfalar);
5. İlgili şahsın alacağı görevin belirtilmesine ilişkin ilgili firma tarafından bir yazılı belge;
6. Firma Tescil Sertifikasının sureti;
7. Dosyayı teslim edecek ve tanınma teyidini teslim alacak olan bir kişinin firma tarafından görevlendirilmesi;
8. tanıma belgesinin teyidi için alınan ücret tutarların ödendiğine dair makbuzun orijinali yada onaylı kopyası.

NOT: Eğitim belgeleri (geçerli sayılması için) (Anlaşmaya taraf olan devletler için) Lahey Anlaşma Apostille mührünü taşıması veya üst tasdik veya menşei ülkenin yetkili makamları tarafından veriler tasdik belgesi ile birlikte olacak, zira otomatik tanıma koşullarında, menşei devletteki eğitim enstitüsünün tanınması öncelik taşıyacaktır.

Detaylı bilgi edinmek için, aşağıda belirtilen adrese girebilirsiniz: www.cnred.edu.ro

VI. BÖLÜM. EMEKLİLİK MAAŞI VE KISA VADELİ BAŞKA HİZMETLER

1. Romanya'da yabancı vatandaşlar hangi şartlarda emeklilikten faydalanabilirler ?

Eğer, sosyal sigorta ve başka hak ve emeklilik sistemi ile ilgili Nr. 19/2000 sayılı Kanunun şartlarını yerine getiriyorlarsa, sigortalanan yabancılar bu kanunun sunduğu tüm haklardan yararlanabilirler.

2. Yabancı vatandaşların faydalanabilecekleri emeklilik tipleri hangileridir ?

Dört tip emeklilik maaşı var:

- yaş limiti için emekli maaşı
- erken emekli maaşı / erken kısmi emekli maaşı
- sakatlık emekli maaşı
- miras olarak kalan emekli maaşı.

3. Hangi şartlarda, yaşlılık limiti için emeklilikten faydalanabilirler ?

Bu tip emeklilik maaşından faydalanmak için, iki konu dikkate alınır:

- Yürürlükte olan (ocak 2008) emekliliğe ayrılma standart yaşı:
Kadınlar için: 58 yaş ve 3 ay (2015 yılına kadar 60 yaşına ulaşacaktır)
Erkekler için: 63 yaş ve 3 ay (2015 yılına kadar 65 yaşına ulaşacaktır)
- minimum aidat ödeme dönemi: gerek kadınlar ve gerekse erkekler için, şimdi 11 yıl ve 6 aydır (2015 yılına kadar 15 yıla ulaşacaktır).

Yürürlükte olan aidat ödeme tam dönemi:

Kadınlar için: 26 yıl ve 6 ay (2015 yılına kadar 30 yıla ulaşacaktır)

Erkekler için: 31 yıl ve 6 ay (2015 yılına kadar 35 yıla ulaşacaktır)

4. Hangi şartlarda, erken emeklilik veya erken kısmi bir emeklilikten yararlanılır ?

Sigortalanan kişiler, eğer, aidat ödeme tam dönemini en az 10 yıl aşmışlarsa, emekliliğe ayrılma standart yaşın doldurmasından en fazla yılın önce erken emekliliği talep edebilirler.

Sigortalı kişiler, kanunen öngörülen aidat ödeme tam dönemini yerine getirmişler ve de 10 yıl aidat ödeme tam dönemini aşmışlar ise standart emeklilik yaşının fazla 5 yıl azaltılmasıyla, erken kısmi emekliliği talep edebilirler.

5. Hangi şartlarda, sakatlık emekliliğinden faydalanabilirler ?

Çalışma kapasitesinin tümünü veya yarısını kaybeden sigortalılar, sakatlık emekliliğinden yararlanabilirler,

- kanuna göre, iş kazalarından dolayı;
- meslek hastalıkları ve tüberküloz;
- sıradan hastalıklar ve işle ilgisi olmayan kazalar.

Sakatlık emekli maaşının edinilmesi için aidat ödeme dönemleri şöyledir:

- sıradan hastalıklar ve işle ilgisi olmayan kazalardan dolayı çalışma kapasitesini kaybeden sigortalılar durumunda:

Sakatlılığın oluşması anında sigortalının yaşı	Gereken aidat ödeme stajı (yıl)
25 yaşın altında	5
25-31 yaş	8
31-37 yaş	11
37-43 yaş	14
43-49 yaş	18
49-55 yaş	22
55 yaş üstü	25

- (2) yukarıda tabelada gösterildiği gibi, gereken aidat ödeme döneminin en az yarısı, eğer,
- sakatlığın oluşma tarihine kadar sigortalılar tarafından gerçekleştirilmişse;
 - ekspertiz tarihinde yaşına göre, sigortalı sıfatından önce var olan elverişsizlik şartlarındaki sigortalılar.
- (3) eğer sakatlık, iş kazası sonucu, mesleki bir hastalıktan, tüberkülozdan, kanunda öngörülen askerlik yükümlülüklerini yerine getirilmesinden dolayı ve o esnada meydana gelmiş ise, gerçekleşen aidat ödeme dönemine bakılmaz.
- (4) Eğer sakatlık, Aralık 1989 devrimi için mücadelede veya aralık 1989 devriminde olaylara katılma sonucunda meydana gelmiş ise ve eğer bu sebepten dolayı sakatlığın gelmesinden önceki tarihte sosyal sigortalar sistemine dahil iseler, gerçekleşen aidat ödeme dönemine bakılmaz;

6. Hangi şartlarda miras olarak kalan emeklilik maaşından faydalanabilirler ?

Eğer vefat eden sigortalı bir emekli maaşını edinme şartlarını yerine getiriyorsa, miras olarak kalan emeklilik hakkına sahip olanlar:

a) Çocuklar:

- 16 yaşına kadar;
- 26 yaşını aşmaksızın, eğer, kanunen organize edilen bir eğitim kurumunda eğitimine devam ediyorsa, bu eğitimini bitirene kadar;
- yukarıda belirtilen hallerin birinde bulunma döneminde meydana gelmesi durumunda herhangi bir sakatlık derecesi için edinilen maaşlar.

b) Hayatta kalan eş:

- standart emeklilik yaşının doldurulmasında evlilik süresi en az 15 yıl ise,
- Eğer, evlilik süresi 15 yıldan az fakat en az 10 yıl, hak edilen emekli maaşın miktarı her bir ay için % 0. 5 ile, yani eksik olan her bir yıl evlilik için %6,0 oranında azaltılır.
- eğer evliliğin süresi en az 1 yıl olmuşsa, I veya II derecede sakatlık süresi içerisinde, yaş fark etmeksizin;
- eğer, geçimini sağlayan eşin vefatı, iş kazası, mesleki hastalık veya tüberküloz hastalığı sonucu meydana gelmiş ise, sigortalılığı mecburi olan bir mesleki işte aylık ücretli olarak gelir sağlayamıyorsa veya devlet sosyal sigortalar bütçesinin temelini oluşturmasında kullanılan, orta brüt maaşının dörtte birinden daha az aylık olarak gelir sağlayamıyorsa, yaş ve evliliğin süresine bakılmaz;
- vefat tarihinden itibaren 6 ay süre içerisinde ve bu süre zarfında, sigortalılığı mecburi olan bir mesleki işte aylık olarak gelir

sağlayamıyorsa veya bu gelir, ekonomide brüt ortalama maaşın bir çeyreğinden daha az ise, kanunen öngörülen koşulları yerine getirmeyen;

- sigortalılığı mecburi olan bir mesleki işte aylık olarak gelir sağlayamıyorsa veya bu gelir devlet sosyal sigortalar bütçesinin temelini oluşmasında kullanılan, ekonomideki orta brüt maaşının bir çeyreğinden daha az ise, ve geçimini sağlayanın vefatı tarihinde, 7 yaşına kadar bir veya bir çok çocuğu var ise, en son çocuğun 7 yaşını doldurana kadar;
- Hayatta kalan eşinin bir kendi emekli maaşı almaya hakkı varsa ve vefat eden eşinden kalan aylık maaşının mirasçısı olarak alma hakkı için kanunen öngörülen şartları yerine getiriyorsa, hayatta kalan eş, en avantajlı emeklilik maaşını tercih eder.

7. Yabancı vatandaşlar daha başka hangi hizmetlerden yararlanabilirler ?

Yabancı vatandaşlar, kısa vadeli başka hizmetlerden de yararlanabilirler:

- a) vefat yardımı;
- b) tedavi biletleri.

8. Hangi şartlarda vefat yardımından yararlanabilirler ve bunun değeri nedir ?

Sigortalının, emeklinin veya bakımında bulunan bir aile ferdinin vefat etmesi durumunda, talep üzerine, vefat yardımı verilir.

Emeklinin veya sigortalının vefat etmesi durumunda, 2008 yılı için vefat yardımının miktarı 1550 RON'dur.

Bakımında olan ve sosyal sigortalardan kendi hakkı olmayan ve sigortalının / emeklinin bir aile ferdinin vefat etmesi durumunda, vefat yardımı hamiline verilir.

Bu durumda vefat yardımının miktarı, sigortalılar için öngörülen değerinin yarısıdır, (2008 yılı için 775 RON'dur).

9. Hangi şartlarda tedavi biletlerinden yararlanabilirler ?

Emeklilik ve Diğer Sosyal Sigorta Haklar Milli Evi, emeklilerin sağlık halini korumak ve sigortalıların çalışma kapasitesini telafi etmek için deniz ve kaplıca tedavisine gönderilmesini sağlar. 2008 yılı için 550. 000 adet tedavi bileti ve bunlardan ise 450. 000 adedi deniz ve kaplıca tedavisi ve 100. 000 adedi ise dinlenme yerleri için tahsis edilmiştir. Toplam 450. 000 adet kaplıca tedavisi biletlerinden, 10. 000 adet kadarı İş kazası için sigorta sistemi çerçevesinde ve mesleki hastalıklarda kullanılabilir.

Tedavi biletleri, emeklilik il evlerinden, Bükreş için ise Bükreş Belediyesi emeklilik yerel evlerinden temin edilir.

VII. SAĞLIK SIGORTASI*

Bir yabancı vatandaşı Romanya'da yaşamakta veya ikametgahı varsa, isteğe bağlı (ihtiyari) sigortayla sigortalanan kişiler için sağlık hizmetleri paketinden istifade edebilmeleri için, Bükreş belediyesi ve il sağlık sosyal sigorta evlerine sigortalı olmaları gerekir. Aksi takdirde, eğer sağlık hizmetleri verenlerin hizmetlerine başvururlarsa, verilen sağlık hizmetlerinin bedelini ödeyecektir.

Nr. 95/2006 sayılı Kanunun 211. maddesinde öngörülenlere göre, ülkede yaşamakta olan tüm Romen vatandaşları, ve de yabancı vatandaşlar ve vatansız kişiler geçici ikamet etme hakkını isteyip uzatılmasını kazananlar veya Romanya'da oturma evleri olanlar ve bu kanun şartları gereğince fona katkılarını ödediklerini ispat etmeli durumunda sigortalıdırlar.

Nr. 95/2006" sayılı Kanunun 214. maddesi 1. bendi öngörülerine göre, sağlık alanında Romanya ile uluslararası belgeler imzalamış olan ülkelerde bulunan sigortalı kişiler bu ilgili uluslararası belgelerde öngörülen koşullarda, Romanya hudutları dahilinde, sağlık hizmetlerinden ve diğer hizmetlerden yararlanırlar.

Sağlık sosyal sigortası, 1. bentte öngörülen şartlara uymaması durumunda aşağıda belirtilen kişi sınıfları için isteğe bağlıdır (ihtiyaridir):

1. Romanya'da akredite edilen diplomatik misyonların üyeleri;
2. Uzun süreli vize istemeyen ve ülkede geçici olarak bulunan yabancı vatandaşlar ve vatansız kişiler;
3. Yabancı ülkede ikamet eden ve geçici olarak Romany'da bulunan Romen vatandaşları. ”

Nr. 221/2005 sayılı Kararnamenin 2. maddesinde öngörülen hükümler gereğince:

- (1) Romanya'da ikamet eden tüm Romen vatandaşları veya Romanya'da kamet eden tüm yabancı vatandaşlar ve vatansızlar veya kanuni şartlarda, Romanya'da geçici ikamet etme hakkını isteyip uzatılmasını kazananlar fona, sağlık sigorta katkılarını ödediklerini ispat ederlerse, kanun şartlarında ve işbu metodolojik norm koşullarında, sigortalı sıfatını taşırlar.
- (2) Sigortalının vefat etmesi veya sigortalının vefatının mahkeme tarafından beyan edilmesiyle, Romanya'da oturma hakkının kaybedilmesi durumu ile birlikte, sigortalı sıfatı sona erer.
- (3) Sigortalı hakları, son ödeme katkısından 3 ay sonra sona erer.
- (4) Sağlık alanında, Romanya'nın uluslararası anlaşma, sözleşme, veya protokol akdetmiş olan başka ülkelerin ve Avrupa Birliği üyesi olan devletlerin vatandaşları, Romanya ile ilgili ülke arasında akit edilen sözleşme, anlaşma veya protokollerde öngörülen şartlarda, Romanya hudutları dahilinde verilen sağlık hizmetlerinden yararlanırlar.
- (5) Sağlık sosyal sigortası, 4. bentte öngörülen şartlara uymuyorsa, aşağıda belirtilen kişi sınıfları için isteğe bağlıdır (ihtiyaridir):
 - a) Romanya'da akredite edilen diplomatik misyonların üyeleri;
 - b) ülkede geçici olarak bulunan yabancı vatandaşlar ve vatansız kişiler;
 - c) Yabancı ülkede ikamet eden ve geçici olarak Romanya'da bulunan Romen vatandaşları
- (6) “Ülkede geçici olarak bulunan” ifadesinden yurtdışında ikamet eden Romen vatandaşların ve de yabancı vatandaşlar ve vatansızların yaptıkları, ziyaret,

turizm, misyon, nakliyat, sportif, kültürel, bilimsel, insani, kısa süreli sağlık tedavisi veya benzeri olan başka durum faaliyetleri anlaşılır.

(* İşbu metin www.cnas.ro dan alınmıştır. Detaylı bilgiler için: www.cnas.ro)

[No. 221/2005 sayılı Kararname'nin](#) 18. maddesinde öngörülen hükümler gereğince:

1. Değişiklik ve sonradan tamamlama, [150/2002 sayılı Hükümet Acil Emri](#)'nin 7. maddesinin 2. bendinde öngörülen sigortalılar için, aylık katkı, sağlık sosyal Sigorta ile ilgili talep edilen aydan itibaren, kadro sözleşme ile tespit edilen bir hizmet paketi için, ülkede asgari brüt taban iki maaşının değeri üzerinden %13,5 kota uygulamasıyla hesaplanır.
2. Romanya'da yabancıların statüsünü düzenleyen mevzuat şartlarında, Romanya'da geçici oturma hakkının uzatılmasını isteyen yabancı vatandaşlar ve vatansız kişilerin, değişiklik ve sonradan tamamlama, [No. 150/2002 sayılı Hükümet Acil Emri](#)'nin 51. maddesinin 2. bendinde öngörülenlere göre, Romanya hudutları dahilinde gerçekleşen vergilenebilen gelirleri üzerinden hesaplanan %6,5'lik bir kota şeklinde bir katkı ödeme yükümlülükleri vardır.
3. Romanya hudutları dahilinde vergilenebilen gelirler kazanmadığını ve sigortalı sıfatını ispat edemeyen ve 2. fıkrada belirtilen kişiler, ülkede asgari brüt taban maaşı değeri üzerinden % 6,5 kota uygulaması ile hesaplanan aylık bir katkı ödeyecektir.

VIII. BÖLÜM. İŞSİZLİK

1. Yabancı vatandaşlar işsizlik için sigorta sistemine sigortalanabilirler mi?

Romanya'da ikametgahı olan ve bu süre içerisinde işe alınmış ve gelir elde eden yabancı vatandaşlar veya vatansız kişiler, kanuni şartlarda, işsizlik için sigorta sistemine sigortalanabilirler.

2. İşsizlik hizmetlerinden yararlanabilmesi için yabancı vatandaşların ve vatandaşlığı olmayanların hangi şartları yerine getirmeleri gerekiyor?

Romanya'da çalışmış ve işsiz durumunda bulunan yabancı vatandaşlar ve vatansız kişiler, işsizlik hizmetlerinden yararlanabilmeleri için, aşağıda sıralanan koşulları yerine getirmeleri gerekir:

- işsizlik hizmetinin verilmesi için dilekçenin kayıt tarihinden önceki son 24 ay süresi zarfında, minimum 12 ay süreli aidat ödeme dönemi olması;
- gelir sağlamaması veya kanuna göre, legal izin verilen faaliyetlerden, ödenmesi garanti edilen ülkede brüt asgari taban maaşından daha az gelir olması;
- emeklilik şartlarını yerine getirmemesi;
- İkametgahı veya konutu olan bölgesel iş istihdam gücüne girmesi için acenteye kayıtlı olması.

3. Sigortalananların ne kadar işsizlik sigorta katkısı ödemeleri gerekiyor ?

Sigortalıların aşağıda belirtildiği şekilde işsizlik sigorta katkılarını ödeme yükümlülüklerini vardır:

- aylıkçı sıfatıyla:
 1. işveren, işe alınanın ayda brüt gelirinden % 0,5'ni keser
 2. işveren, işsizlik için sigorta bütçesine bireysel katkı hesabının temelini oluşturan gelirlerin toplamına uygulanan %1 'lik bir katkı öder.
- bağımsız işçi sıfatıyla: sigorta isteğe bağlıdır ve sigortalama sözleşmesinde beyan ettiği aylık gelirinin % 1,5'ni işsizlik sigorta bütçesine öder.

4. Hangi şartlarda işsizlik sigortası verilir ?

İşsizlere, işsizlik hizmetleri aidat ödeme dönemine bağlı olarak aşağıdaki süreler için verilir:

- en az 1 yıl aidat ödeme dönemi olan kişiler için 6 ay;
- en az 5 yıl aidat ödeme dönemi olan kişiler için 9 ay;
- en az 10 yıl aidat ödeme dönemi olan kişiler için 12 ay;

5. İşsizlik sigortasının miktarı nedir ?

İşsizlik sigortasının miktarı, gerçekleşen aidat ödeme dönemine göre, aylık olarak verilir:

- en az 1 yıl aidat ödeme dönemi için ödenmesi garanti edilen asgari brüt taban maaşının, % 75'ni temsil eden bir meblağ

- en az 3 yıl aidat ödeme süresinden başlayarak, önce belirtilen meblağa, aşağıdaki gibi, farklı, yüzdeli bir kota, aidat ödeme dönemi son 12 aydaki brüt aylık maaşının ortalaması uygulanan bir meblağ eklenir:
 - en az 3 yıl aidat ödeme dönemi olan kişiler için %3;
 - en az 5 yıl aidat ödeme dönemi olan kişiler için %5;
 - en az 10 yıl aidat ödeme dönemi olan kişiler için %7;
 - en az 20 yıl aidat ödeme dönemi olan kişiler için %10;

IX. BÖLÜM. İLGİLİ TAM MEVZUAT

1. Romanya hudutları dahiline yabancıların geçici olarak ve işe alınmaları ile ilgili 20 Haziran 2007 tarihli 56 sayılı Kanun Hükmünde Acil Kararname;
2. Romanya'da yabancıların statüsü ile ilgili yeniden yayımlanan *** 12 aralık 2002 tarihli No. 194 sayılı Kanun Hükmünde Acil Kararname;
3. Sosyal sigortalar, Diğer haklar ve umumi emeklilik sistemi ile ilgili 17 mart 2000 tarihli 19 sayılı Kanun.
4. Romanya'da tanınan meslek ve profesyonel kalifikasyonların ve diplomaların tanınması ile ilgili 200/2004 sayılı Kanun.
5. 24 ocak 2003 tarihli No. 53 sayılı İş Kanunu.

X. BÖLÜM. FAYDALI KURUMLAR, ADRESLER VE LINK-LER

www.mssf.ro (Çalışma, Aile ve Eşit Şanslılık Bakanlığı)

www.inspectmun.ro (İş Denetimi)

www.aps.mai.gov.ro (Romanya Göçmen Ofisi)

www.insse.ro (Milli İstatistik Enstitüsü)

www.mfinante.ro (Ekonomi ve Maliye Bakanlığı)

www.cnas.ro (Sağlık Sigorta Milli Evi)

www.anofm.ro (Çalışma ve İstihdam Milli Ajansı)

www.cnpas.org (Emeklilik ve Diğer Sosyal Sigorta Hakları Milli Evi)